

проймаючим своїм співом, що й не отямишся, як в твоїм оці засвітить ясна сльоза глибокої печалі” [14].

Таким чином, аналіз джерел галицької періодики свідчить, що вже у другій половині XIX століття розвиток духовного хорового виконавства був започаткований у церковних колах і впливав на відтворення традицій національного хорового мистецтва й музичного відродження Галичини.

1. Бурбан М. Українське хорове виконавство. – Дрогобич, 2005. – Ч. 1. Хори. – С.255.
2. Кудрик Б. Огляд історії української церковної музики. – Львів, 1995. – 128 с.
3. Загайкевич М. Михайло Вербицький : Сторінки творчості. – Львів, 1998. – 145 с.
4. Бажанський П. История руського церковного пенія. – Львов, 1891. – 85 с.
5. о. Бендик М. Літургія М. Вербицького і проблеми сприймання духовної музики // Михайло Вербицький і відродження української музичної культури в Галичині. – Дрогобич, 1992. – С.7.
6. Слово. – 1865. – Ч. 19. – 6/18 березня.
7. Слово. – 1865. – 26.06/8. липня. – С.4.
8. Зоря Галицька. – 1851. – Ч. 33. – 18/30 квітня. – С.272.
9. Львівська співно-музикальна консерваторія // Слово. – 1865. – Ч.77. – 29.09/11.10.
10. Слово. – 1865. – Ч. 84. – 17/29 жовтня. – С.4.
11. Слово. – 1870. – Ч. 38. – 16/28 травня. – С.1.
12. Слово. – 1870. – 11/23.06. – С.4.
13. Слово. – 1885. – Ч. 41. – 17/29 червня. – С.3.
14. Діло. – 1889. – Ч.194.
15. Кияновська Л. Церковний спів Галицької композиторської школи // Каліфонія. – Л., 2002. – Ч. 1. – С.146.
16. Бажанський П. Гдещо про музику взагалі, а про спів пригробний в особенності // Діло. – 1881. – Ч.37. – 13/25 мая. – С.1.
17. Франко І. Думки профана на музикальні теми // Артистичний вісник. – 1905. – Зошит 5. – С.55–56.

On the basis of the criticism in the periodicals of the late 19th century the author of the article makes conclusions about the peculiarities of the national spiritual music performing in Halychyna. about spiritual choir performing, about the development and productive application of the national choir art traditions.

Key words: the press, spiritual choir performing, a choir, a mass.

УДК 78.071+785.161

ББК 85-6 (4 Укр)

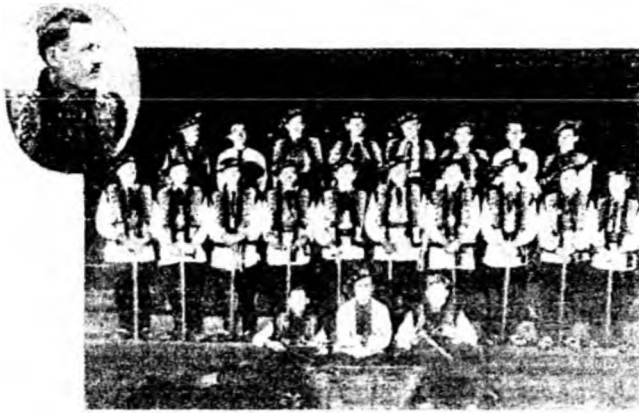
Тарас Кметюк

ДМИТРО КОТКО ТА ГУЦУЛЬСЬКИЙ АНСАМБЛЬ ПІСНІ І ТАНЦЮ

У статті автор розглядає діяльність Гуцульського ансамблю пісні і танцю у період художнього керівництва ним Дмитром Котком (1945–1951 рр.). Д.В.Котко – відомий хоровий диригент, музично-громадський діяч. Мистецька діяльність вищезгаданого колективу під керівництвом Дмитра Васильовича внесла вагомий вклад у розвиток української музичної культури.

Ключові слова: виконавство, вокальний ансамбль, репертуар, композиція, хорова культура.

Однією з найхарактерніших тенденцій розвитку сучасного музикознавства та історії музичної культури є зростання актуальності вивчення етнорегіональної музичної

культури, яка розглядається як цілісна система в загальнонаціональному культуротворчому процесі.

Зміст статті, її проблематика актуалізуються у сучасній історії музичного мистецтва внаслідок використання великої кількості новітніх документальних матеріалів, часописів, газет, наукових праць, що дозволяють по-новому оцінити важливий зламний період історії пісенно-хореографічного виконавства Станіслава

вова, зокрема діяльності Гуцульського ансамблю пісні і танцю під керівництвом Дмитра Котка у 1945–1951 роках.

Метою та завданням даної статті є розгляд плідної праці Д.Котка в ансамблі та аналіз концертно-виконавської діяльності колективу у вищезазначений період.

Березень 1940 року вважається датою створення у Станіславові (тепер – Івано-Франківськ) Гуцульського ансамблю пісні і танцю, керівником якого був призначений музикант-композитор Ярослав Барнич. За короткий час артисти новоствореного колективу підготували програму, до якої увійшли найкращі старовинні гуцульські пісні, танці, коломийки, авторські твори. Після вдалого дебюту в обласному центрі ансамбль почав виїжджати у перші гастрольні подорожі по містах і селах Прикарпаття, а згодом до Києва. Після виступів у Києві колектив успішно гастролює по містах Росії, Грузії, Вірменії, Абхазії, Осетії, Азербайджану.

З початком Другої світової війни Гуцульський ансамбль припиняє свою діяльність. Згодом відновлює її в липні 1944 року. А вже 1 березня 1945 року Станіславський обласний відділ у справах мистецтв призначає “...Котка Дмитра Васильовича художнім керівником Гуцульського ансамблю пісні і танцю...” [8, с.10]. Засновник першого професійного хору у Польщі та Західній Україні у 20-х роках, перший диригент львівської хорової капели “Трембіта”, відомий діяч української пісенної культури Дмитро Котко на той час був найпопулярнішим хоровим диригентом Галичини. Тому заслужено він зайняв посаду художнього керівника, а згодом і головного диригента.

Балетмейстером ансамблю став Ярослав Чуперчук, керівником оркестру – Дмитро Якуб'як. Учасниками оркестру були відомі на той час артисти, такі як М.Ковалів, Б.Гошовський, М.Гринюк, М.Дашкевич, Ю.Загурак – досвідчені та професійні музиканти.

Колектив почав здобувати велику популярність і славу як єдиний фольклорний карпатський ансамбль пісні і танцю. Котко добився від обласного виконкому виділення коштів для придбання нових музичних інструментів, костюмів, нот, а також надання приміщення. Художній керівник особисто набирав здібних і талановитих співаків, танцюристів, музикантів.

З початком організаційної роботи у філармонії було зібрано артистів, більшість з яких із різних причин певного часу залишили ансамбль. З поваги до Котка в колектив повертаються люди, які працювали в ньому ще до війни, зокрема, Володимир Петрик, один із найвідоміших хореографів України. Приходить і творча молодь: Василина Чуперчук, Євгенія Петрик, Іван Долинський, Василь Дрекало, Дмитро Соколишин, Василь Мельник, Василь Гаврилук, Нестор Костецький, Павло Барчук, Єва Іпатів, Ганна Попович – люди, які по-новому закладали ядро творчого колективу [3, с.26].

Перші успішні післявоєнні гастролі відбулися у Києві, Москві, Білорусії, Прибалтиці, Східній Пруссії.

Невтомним організатором роботи був художній керівник колективу Дмитро Васильович Котко. Непересічний музикант, прекрасний диригент, збирач та аранжувальник народних пісень він вніс чималий вклад у скарбницю музичної культури Гуцульщини. Керівник ансамблю велику увагу приділяв пошукам і записам народних пісень, танцювальних та інструментальних перлин Гуцульщини, Прикарпаття, їх обробці й поверненню народу у відшліфованому вигляді. Щораз більше Котко вводив у репертуарну палітру численні потоки з криниць творчості українських, зокрема, галицьких композиторів. У репертуарі утверджувалась нова лінія. У виконанні хору зазвучали твори М.Леонтовича, М.Вериківського, Л.Ревуцького, С.Людкевича. Концертну програму поповнили “Бандура” Г.Давидовського, “Вулиця” Ф.Колесси та ін.

Нелегкими були тодішні концертні поїздки по селах Прикарпаття. Проте артисти з особливою теплою згадують виступи при газових лампах у шкільних приміщеннях, у сільських радах чи просто на майданах. Далеко не сценічні умови не перешкоджали учасникам ансамблю вкладати в музику тепло душі та сердець. Концерти колективу радо приймали тисячі прикарпатців. Вони щиро полюбили гуцульський ансамбль.

Після перших концертів з’являється ряд схвальних відгуків на виступи колективу. Так, у січні 1945 року з’явився відгук на концертну діяльність Гуцульського ансамблю під керівництвом Котка у Снятинському районі Станіславської області, в якому читаємо, що “... концертами глядачі були дуже задоволені і винесли подяку керівнику ансамблю Дмитру Котку та всім учасникам ансамблю” [4, с.1].

У листопаді 1945 року з’явився відгук такого змісту: “У місті Самборі пройшли гастролі Гуцульського державного ансамблю пісні і танцю... Репертуар ансамблю складається з народних характерних пісень, танків, хореографічної мозаїки та пісень оборонної тематики... Глядачі м. Самбора сприймали гастролі ансамблю з захопленням.

Надзвичайним успіхом користувалися пісні “Гуцульські коломийки”, “Бандура” Давидовського, танок “Пастушок” і масові гуцульські народні танці. Серед учасників ансамблю особливо виділялись своєю майстерністю співаки: Рослік Тамара, Тисяк Дмитро та Роп’яник Остап.

Серед балету окреме місце посідав Чуперчук Ярослав, який досконало обізнаний на народній, гуцульській хореографії і своєю майстерністю захоплює глядача.

Даючи позитивну оцінку всьому ансамблю, треба зазначити, що громадськість велику пошану віддає художньому керівнику Дмитру Васильовичу Котку. Його висока майстерність, художній смак, уміння в доборі пісень, складання програми – заслуговують на високу оцінку” [4, с.48].

У 1946 році відбулись перші великі гастрольні поїздки по тодішньому Радянському Союзу: у Росії, Латвії, Литві, Естонії, Калінінграді, Білорусії. Тривали вони близько шести місяців. Незважаючи на нелегкі умови проживання в обладнаних нарами товарних вагонах, велика дружба між артистами додавала сили й насаги згуртованому колективі.

У 1947 році ансамбль протягом чотирьох місяців виступав із концертами в містах і селах області, готувався до нової гастрольної подорожі до Львова, Луцька, Житомира.

Наприкінці липня 1948 року колектив під керівництвом Котка виступає з творчим звітом у Києві. З великою цікавістю кияни зустріли фольклорний репертуар – гуцульські мелодії, прикарпатські коломийки, записані Дмитром Васильовичем у селі Жаб’є (тепер – Верховина), народні танці “Гуцульський козачок”, “Парубоцькі жарти”, “Гуцулка”. Щирістю, простотою, народним колоритом та свіжістю захоплювала глядачів вокально-

хореографічна сюїта “Опришки Олекси Довбуша”. У програми концертів Дмитро Котко включав також російські, білоруські пісні [6, с.2].

Прекрасні народні строї, багата та розмаїта їх кольорова гама, фантазія узорів, вишивок, крою органічно доповнювали та збагачували хоровий і хореографічний ряди спенічного дійства, що змальовували яскраві, колоритні картини з життя Прикарпаття.

У серпні 1948 року артисти Гуцульського ансамблю на чолі з Дмитром Васильовичем прибули до Черкас. Місто урочисто зустріло гостей з написами на дошках оголошень та транспарантах: “Вітаємо дорогих гостей”, “Привіт братам з Прикарпаття”. На концерті від імені колективу привітав слобожан тодішній артист хору Павло Барчук. “Пізніше, повернувшись додому, – згадує він, – ми давали концерти в селах Прикарпаття. Про бачене на Черкашині з радістю розповідали своїм землякам...” [3, с.30].

Після концертів у Черкасах ансамбль виїхав до Канева. Це були перші відвідини могили Великого Кобзаря. Тут на могилі Тараса Григоровича Шевченка хор проспівав “Заповіт” і “Реве та стогне Дніпр широкий”. Гуцульщина доземно вклонялась великому синові українського народу, широю піснею прославляла єдність усіх українців [11, с.8].

Повертаючись до Станіслава, артисти були сповнені почуттям гордості за свою Батьківщину. Відчувалося, що подібні гастрольні подорожі стануть традиційними. Це було, свого роду, друге народження самобутнього Гуцульського ансамблю пісні і танцю, велику роль у якому відіграв художній керівник та головний диригент Дмитро Котко.

Після концерту 9 листопада 1949 року в Калуші Станіславської області з’явилась подяка керівнику ансамблю пісні і танцю Котку й колективу такого змісту: “Від імені молоді висловлюємо глибоку подяку за професійно проведений вами 9.IX.49 р. концерт. Він був проведений з особливою підготовкою і професійністю. Номери, які виконували Ваші артисти, надовго залишаться в пам’яті у нас...” [5, с.14]. Подібних подяк та відгуків було надзвичайно багато.

Улітку 1950 року колектив уписав ще одну яскраву сторінку в історію української пісенної культури. Організатор гастрольних поїздок Гойфман Герман Львович підготував концертні виступи по містах та селах Північного Кавказу, Середньої Азії, Сибіру, Поволжя, які пройшли з великим успіхом. Гастролі тривали 5 місяців. Для концертів Дмитром Котком спеціально було підготовлено нову концертну програму, до якої увійшли українські народні та авторські пісні: “Думи мої”, “Ой легонька коломийка”, “За городом качки пливуть”, “Весільні гуцульські пісні”. Хор виконував також “Поговір” Дж.Россіні, “Пташиний хор” Іпполітова-Іванова та інші.

Значне місце у програмі зайняли танці, поставлені головним балетмейстером В.Петриком. Кожен із них відзначався темпераментом, самобутністю та тематичною цілеспрямованістю. Серед танців були: “Парубоцькі жарти”, “Плескач”, “Воротар”, оригінально задуманий “Танець карпатських лісорубів” – хореографічна розповідь про працю лісоруба.

Одним із найуспішніших концертів був виступ 19 травня 1950 року у Таганрозі. До літнього театру, де виступали “гуцули”, зібралось близько п’яти тисяч чоловік. Жодного вільного місця, грім оплесків, багаточисленні вигуки “браво!”, “біс!”... Так відбувалося скрізь, на всьому шляху гастрольної поїздки. Успішно пройшли виступи у Ростові-на-Дону, Краснодарі, Ставрополі, Грозному, Орджонікідзе, Махачкалі, Баку, Дербенті, Чарджоу, Душанбе, Ташкенті, Самарканді, Фрунзе.

Після гастролей з’явився ряд рецензій на виступи колективу. Зокрема, після виступів у Таджикистані місцева преса писала: “Оригінальною демонстрацією народної музичної творчості виявилось задушевне, життєрадісне виконання гуцульської весільної пісні, пісень на слова геніального поета Тараса Григоровича Шевченка та інших творів. Багатство, темперамент і самобутність українського танцю розкриває перед глядачем

хореографічна група ансамблю... Артисти добре зіграного оркестру прекрасно володіють народними інструментами...” [1, с.6].

Інша газета подала такий відгук: “Державний гуцульський ансамбль пісні і танцю, що виступав у Петропавловську, є одним з яскравих відображень наступу щастя в долі народу. Це чудовий колектив, який увібрив у себе скарбницю гуцульської пісенно-хореографічної творчості” [7, с.7].

“Багато артистів ансамблю – вихідці з низів, прості люди, яким раніше були недоступні скарби мистецтва. До цього ніхто і ніколи не займався серйозно вивченням народної творчості карпатських українців, – розповідає керівник ансамблю Дмитро Васильович Котко, – а вона невичерпно багата” [7, с.7].

Усюди, де з’являвся Дмитро Котко зі своїм колективом, його скрізь зустрічали з радістю, проводжали з вдячністю. Часто за куліси приходили місцеві діячі мистецтв чи просто шанувальники народних талантів для привітання ансамблю із шаленим успіхом.

Після концертів у Середній Азії були виступи Гуцульського ансамблю у Новосибірську, Алтайському краї, Томську, Петропавловську [2; 9; 10; 11].

Навесні 1951 року у співдружності з місцевими поетами та композиторами Дмитро Васильович поповнює репертуар ансамблю новими піснями й вокально-хореографічними композиціями. З новою програмою колектив подорожує по селах Станіславщини, Закарпаття, Львівщини, Тернопільщини.

Улітку 1951 року учасникам балетної групи випала честь представляти Гуцульщину на Декаді українського мистецтва і літератури в Москві. Групу, до якої увійшли В.Дрекало, Є.Іпатів, Г.Попова, Л.Маслова, А.Войцех, В.Андропова, Н.Кучерук, В.Чуперчук, І.Долинський, Д.Ластівка, М.Поморянський, М.Фінчук, В.Музика та М.Мартинишин, очолює балетмейстер Володимир Петрик.

Поїздка до Москви стала знаменною для кожного артиста, адже вони звітували не тільки про свої досягнення, але й почерпнули неабияку наснагу до нового творчого зростання. Після гастролей Гуцульський ансамбль пісні і танцю вже у повному складі й з оновленою програмою звітує перед глядачами Станіславської області.

На чолі Гуцульського ансамблю пісні і танцю Д.Котко стояв із 1945 до 1951 р. У 1951 році його заарештовано за “антирадянську діяльність”. Проти нього було сфабриковано кримінальну справу та, як колишнього петлюрівця, відправлено до Сибіру в концтабори [12, с.132].

У 1952 році ансамбль отримав нового художнього керівника – Володимира Пащенко.

24 березня 2006 року Гуцульський державний ансамбль пісні і танцю Івано-Франківської обласної філармонії заслужено отримав статус академічного колективу. Художнім керівником ансамблю з 1989 року є народний артист України Петро Князевич.

Доля Д.Котка в майбутньому склалася так. 16 липня 1956 року після п’ятирічного перебування у таборі Дмитро Васильович був звільнений. Він повертається до Львова, де виходить на пенсію. Принагідно керує капелою бандуристів Українського товариства сліпих, хором ветеранів війни і праці при Львівському будинку вчених, очолює хор у катедрі святого Юра.

Художній керівник Гуцульського ансамблю пісні і танцю Дмитро Котко за невеликий термін завдяки таланту та можливостям вплив своє віття до нев’янучого вінка слави ансамблю. Колектив ніколи не втрачав надії, завжди прагнув до незвіданих творчих висот та самовдосконалення, озброєний досвідом, мистецькою технікою і майстерністю.

Підсумовуючи написане, перед нами постає особистість диригента Д.В.Котка. Своїми організаційними здібностями він зумів протягом семи років утримувати

мистецький ансамбль на успішному концертному рівні, боротись за виживання у несприятливих умовах, пропагував українську народну пісню, танець, щоб через них показати світові той народ, що у віках творив духовні скарби великої цінності.

Із заідеологізованих матеріалів про діяльність Гуцульського ансамблю пісні і танцю під проводом Дмитра Котка пробивається на світ промінчик живої української душі, яка виразила себе через народну музичну й хореографічну творчість, незважаючи на нав'язуваний колективістський обов'язковий офіційний репертуар. А робота в ансамблі Дмитра Котка – важлива сторінка його мистецької творчості.

1. Алексеев В. Песня о счастье // Коммунист Таджикистана. – 1950. – 25 июня. – С. 6.
2. Городская хроника. Жизнерадостное искусство // Правда Востока. – 1950. – 9 июля. – С. 5.
3. Гринишин М., Кубик М. Співає Гуцульський ансамбль. – Ужгород: Карпати, 1966. – 96 с.
4. Івано-Франківський державний обласний архів. – Ф. Р-317, оп. 1, спр. 15, с. 1, 48.
5. Івано-Франківський державний обласний архів. – Ф. Р-791, оп. 1, спр. 17, с. 14.
6. Матвеев А. Гуцульський ансамбль пісні і танцю // Прикарпатська правда. – 1948. – 31 липня. – С. 2.
7. Надеждин А. Гуцульский ансамбль песни и танца // Ленинское знамя. – 1950. – 27 августа. – С. 7.
8. Наказ №100 по обласному відділу у справах мистецтв від 21 березня 1945 р. – Івано-Франківський державний обласний архів. – Ф. Р-317, оп. 1, спр. 10, с. 10.
9. Спецкорр. Гастроли государственного гуцульского ансамбля // Дагестанская правда. – 1950. – 30 мая. – С. 9–10.
10. Спецкорр. Искусство гуцулов // Ставропольская правда. – 1950. – 24 мая. – С. 4.
11. Станов П. Концерт Гуцульського ансамблю // Прапор перемоги. – 1948. – 8 серпня. – С. 8.
12. Стельмашук С. Дмитро Котко та його хори: Статті, рецензії, спогади, документи. – Дрогобич: Відродження, 2000. – 336 с.

In this article the author considers the activity of the Gutzulskiy ensemble of the song and dance under the guidance by Dmytro Kotko at the period of 1945-1951. D.V. Kotko is a famous choir conductor and music-public figure. The artistic activity of the Gutzulskiy ensemble of song and dance under the guidance by Dmytro Kotko has a great influence to the development of the Ukrainian music culture.

Key words: performance, vocal ensemble, repertoire, composition, choir culture.

УДК 78.071.2: 78.087.684

ББК 85.310.7

Ольга Ничай

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У КЛАСІ ДИРИГУВАННЯ ТА В НАВЧАЛЬНОМУ ХОРІ

У статті розглядається питання підготовки студентів до майбутньої діяльності диригента-хормейстера, простежуються етапи розвитку їх творчої активності у класі диригування та в навчальному хорі. Визначено, що в процесі хорової практики студент виявляє індивідуальні особливості розумової діяльності, емоційно-вольові якості, ставлення до своєї спеціальності, захоплення, тобто професійні здібності.

Ключові слова: творча активність, творчий розвиток, художній образ, інтерпретація, диригування, хор.

При сучасних темпах розвитку науки й культури жоден навчальний заклад не може забезпечити своїх випускників запасом знань на всі випадки життя. Майбутній диригент повинен постійно вдосконалювати свої знання, поповнювати їх. Тому завдання полягає